

Можемо зробити висновки, що територія ТОТ АР Крим, акваторія Чорного моря та Краснодарський край є стратегічно важливими точками для запуску БПЛА з огляду на їхню географічну близькість до південного кордону України. Це підтверджується високою частотою атак з цих областей. Натомість військові аеродроми в Курській та Саратовській областях, хоча й географічно віддалені від південних регіонів, через наявність всіх необхідних технічних засобів та інфраструктури використовуються для запуску ракет.

Отже, з 2-ї половини липня 2023 р. атаки росії по Півдню України характеризуються значною активізацією як за частотою, так і за інтенсивністю, особливо у вересні-жовтні 2023 р., що свідчить про посилення повітряних атак, які концентруються на південних регіонах України. Хоча більшість атак БПЛА були успішно відбиті системою ППО України, ракетні атаки становили більший виклик і характеризувалися дещо нижчим коефіцієнтом знищення.

Для кращої протидії російським повітряним атакам та захисту морських портів України можливими є такі стратегічні заходи, як, наприклад, покращення систем ППО, міжнародна підтримка, пошук альтернативних маршрутів для транспортування українського зерна на експорт [4]. Ці стратегії спрямовані на зміцнення стійкості портової інфраструктури Півдня України та встановлення безпечної основи для продовження експорту зерна, пом'якшуючи негативні наслідки, що виникають внаслідок російської збройної агресії та в підсумку посилюючи світові ланцюги постачання зерна та покращуючи глобальну продовольчу безпеку.

1. Russian invasion in Ukraine could threaten global food security and starve hundreds of millions globally. *KSE*. URL : <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/russian-invasion-in-ukraine-could-threaten-global-food-security-and-starve-hundreds-of-millions-globally/>.

2. Massive Missile Attacks on Ukraine. *kaggle*. URL : https://www.kaggle.com/datasets/piterfm/massive-missile-attacks-on-ukraine/data?select=missile_attacks_daily.csv.

3. Петрушко Л. Спалений коридор. Росія зупинила «зернову угоду» і почала обстрілювати порти, що працювали в її межах. Як це вплине на аграрну галузь. *Forbes*. URL : <https://forbes.ua/money/rosiya-znishchue-porti-ukraini-20072023-14931>.

4. Осыпова О. Russian missile attacks on southern Ukraine: impact on global food security and grain market. *Ефективна економіка : електрон. журнал*. 2024. № 2. URL : <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3110/3146>.

УДК 351.862.4

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/99-102

Світлана ПОЛЯКОВА

учений секретар Науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, кандидат філологічних наук, доцент

НАУКОВА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Сучасний світ визначається швидким розвитком технологій, міжнародної геополітичної напруженості та появою нових загроз безпеці. У цьому динамічному середовищі наукова складова відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки держав. Стрімкі наукові відкриття та інновації у сфері науки та технологій стають невід'ємною частиною стратегій протидії сучасним загрозам. Наукові дослідження та розробки суттєво впливають на національну безпеку за такими напрямками:

- кібербезпека та інформаційні технології;
- біотехнології та біологічна безпека;
- сучасні матеріали та оборонні технології;
- геополітичні дослідження та аналітика;
- енергетична безпека та екологічні дослідження тощо.

З розвитком цифрової доби кібербезпека стала пріоритетною галуззю наукових

досліджень. Загрози у сфері кіберзлочинності, кібершпигунства та кібертероризму вимагають постійного вдосконалення методів виявлення та захисту. Наукові дослідження в галузі криптографії, комп'ютерної безпеки, штучного інтелекту та аналітики даних відіграють вирішальну роль у запобіганні кібератакам та забезпеченні безпеки інформаційних систем.

Розвиток біотехнологій відкриває нові можливості для наукових досліджень та інновацій, але також становить потенційні загрози для національної безпеки. Наукові дослідження в галузі біоінформатики, генної інженерії та біомедицини не лише сприяють розвитку медицини та біотехнологій, а й допомагають запобігати загрозам біотероризму, поширенню інфекційних захворювань та створенню біологічної зброї.

Наукові дослідження у галузі матеріалознавства, нанотехнологій та фізики відіграють важливу роль у розробці інноваційних матеріалів та оборонних технологій. Створення міцних та легких матеріалів, стійких до радіації або високих температур, а також розробка передових військових систем та технологій розвідки стають ключовими факторами у забезпеченні безпеки країни.

Наукові дослідження в галузі геополітики, міжнародних відносин та конфліктології допомагають зрозуміти складні динаміки світової політики та передбачати можливі загрози національній безпеці. Аналітика даних та моделювання політичних сценаріїв стають важливим інструментом ухвалення стратегічних рішень у сфері національної безпеки.

Наукові дослідження в галузі енергетики та екології стають все більш важливими для забезпечення національної безпеки у контексті зміни клімату та енергетичної незалежності. Розвиток альтернативних джерел енергії, ефективних технологій екологічного виробництва та оцінка ризиків для екологічної безпеки відіграють ключову роль у збалансованому розвитку та забезпеченні стійкості країни.

Отже, наукова складова національної безпеки у сучасних реаліях стає дедалі важливішою і невід'ємною частиною стратегій протидії сучасним загрозам. Розвиток науки та технологій, інновації та наукові дослідження відіграють вирішальну роль у забезпеченні безпеки держави та її громадян в умовах швидкого технологічного та геополітичного розвитку.

Безумовно, наукова складова національної безпеки потребує не лише постійного розвитку та вдосконалення існуючих технологій, а й адаптації до нових викликів та загроз. Глобальні проблеми, такі як зміна клімату, пандемії, тероризм та кібератаки, потребують комплексного та науково обґрунтованого підходу до проблеми забезпечення безпеки.

Важливим аспектом наукової складової національної безпеки є також співпраця та обмін знаннями та досвідом між науковими спільнотами різних країн. Світова спільнота вчених та фахівців з безпеки повинна працювати разом для розробки нових методів та технологій, обміну інформацією про нові загрози та обміну найкращими практиками [1].

Крім того, необхідно звертати особливу увагу на етичні аспекти наукових досліджень у галузі національної безпеки. Це включає не тільки забезпечення конфіденційності та безпеки даних, але й усвідомлене використання технологій та методів досліджень з урахуванням їх потенційних наслідків для суспільства та навколишнього середовища.

Для ефективного використання наукової складової національної безпеки необхідно забезпечити достатнє фінансування наукових досліджень у цій галузі, а також розробити механізми стимулювання інновацій та впровадження наукових розробок у практичну діяльність правоохоронних органів та військових структур.

Загалом наукова складова національної безпеки є ключовим елементом у забезпеченні стабільності та безпеки держави у сучасному світі. Розвиток наукових досліджень та інновацій, співробітництво між країнами та етичний підхід до використання наукових досягнень відіграють вирішальну роль у забезпеченні безпеки та процвітання суспільства.

Враховуючи наявні мінливі умови та загрози, наукова складова національної безпеки повинна залишатися динамічною та гнучкою. Це означає постійне оновлення наукових підходів та технологій, а також готовність до адаптації до нових викликів та ситуацій.

Важливо також враховувати, що наукова складова національної безпеки має ґрунтуватися на міждисциплінарному підході. У сучасному світі загрози та виклики часто мають комплексний характер, і для їх ефективного подолання потрібна взаємодія різних наукових дисциплін та фахівців. Наприклад, вирішення проблем у галузі кібербезпеки потребує експертизи не лише фахівців з інформаційних технологій, а й криптографів,

соціологів, психологів та юристів. Тільки об'єднання знань та досвіду різних наукових галузей дозволить розробити комплексні стратегії та методи захисту від кіберзагроз.

Також важливо враховувати, що наукові дослідження в галузі національної безпеки мають бути засновані на незалежності та об'єктивності. Наукові висновки та рекомендації повинні ґрунтуватися на фактах та доказах, а не на політичних чи ідеологічних уподобаннях. Такий підхід дозволить розробляти ефективні стратегії захисту та протидії загрозам безпеці.

Крім того, необхідно активно сприяти міжнародному співробітництву у галузі наукової складової національної безпеки. Багато загроз і викликів, з якими стикаються сучасні суспільства, мають транскордонний характер, і їх ефективне подолання потребує спільних зусиль міжнародного співтовариства. Обмін досвідом, навчання та спільні наукові дослідження можуть значно покращити способи протидії загрозам безпеці.

Дослідження та розробки в галузі національної безпеки повинні також враховувати соціальні, економічні та політичні аспекти. Успішні наукові проєкти мають бути впроваджені у широкому масштабі та охоплювати різні аспекти суспільного життя, щоб забезпечити комплексний захист національної безпеки. Важливо підтримувати відкритість та прозорість у наукових дослідженнях, особливо в галузі безпеки. Це допоможе створити довіру суспільства до наукових досягнень та зміцнити легітимність діяльності правоохоронних органів та військових структур.

Навчання та підготовка кадрів у галузі наукової складової національної безпеки відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності та професіоналізму. Програми освіти та навчання повинні відповідати сучасним вимогам та надавати студентам необхідні знання та навички для роботи у цій складній та важливій галузі [2].

Для подальшого покращення ефективності наукової складової національної безпеки важливо також зосередити увагу на розвитку освіти та наукової інфраструктури. Навчання та підготовка фахівців у галузі національної безпеки мають бути пріоритетними завданнями для держави. Це включає створення та розвиток спеціалізованих освітніх програм, лабораторій і центрів, а також залучення кваліфікованих наукових кадрів.

Не менш важливим аспектом є підтримка та стимулювання інноваційної діяльності у науковому середовищі. Державні програми фінансування та грантів, наукові конкурси та премії допомагають створити сприятливе середовище для наукових досліджень та мотивують вчених до розробки новаторських рішень у галузі національної безпеки.

Для успішного співробітництва між науковими спільнотами та правоохоронними органами необхідно також розвивати механізми обміну інформацією та досвідом. Це дозволить вченим отримувати доступ до актуальних даних та аналітичних матеріалів, а правоохоронним органам використовувати наукові дослідження у своїй діяльності.

Загалом наукова складова національної безпеки у сучасних реаліях відіграє критичну роль у забезпеченні стабільності та безпеки держави. Розвиток наукових досліджень та інновацій, підтримка освіти та наукової інфраструктури, інтеграція нових технологій та стимулювання інноваційної діяльності є ключовими факторами, які допоможуть забезпечити ефективність наукової складової у захисті національної безпеки.

Для досягнення максимальної ефективності наукової складової національної безпеки необхідно також приділяти увагу збалансованому розвитку різних напрямів наукових досліджень. Важливо не лише зосереджуватись на вдосконаленні технічних засобів та методів захисту, а й враховувати соціальні, економічні та культурні аспекти безпеки.

Економічні дослідження відіграють важливу роль у національній безпеці. Аналіз економічних процесів, торговельних відносин та фінансових потоків допомагає виявити вразливості та ризики, пов'язані з економічною стабільністю та фінансовою безпекою країни. Розробка заходів щодо зниження залежності від зовнішніх економічних факторів та розвиток власних ресурсів сприяють зміцненню національної безпеки.

Культурні дослідження відіграють важливу роль у запобіганні міжкультурним конфліктам та підвищенні рівня міжкультурного взаєморозуміння. Бачення особливостей культурних традицій та цінностей різних народів допомагає створити умови для мирного співіснування та запобігання конфліктам.

Наукова складова національної безпеки є фундаментальним елементом забезпечення стабільності та безпеки держави. Розвиток наукових досліджень та інновацій, а також підтримка наукової спільноти та навчання кадрів відіграють вирішальну роль у подоланні сучасних загроз та викликів та забезпеченні безпеки і процвітання суспільства

Таким чином, збалансований розвиток різних наукових напрямів, включаючи технічні, соціальні, економічні та культурні аспекти, є ключовим чинником забезпечення

національної безпеки в сучасних реаліях. Тільки комплексний підхід, що враховує безліч факторів та аспектів, дозволить ефективно запобігти та протидіяти загрозам безпеці та забезпечити стабільність і процвітання держави.

1. Khaminich S., Heti K. The knowledge economy as a factor for enterprise development in management system. *PHILOSOPHY, ECONOMICS AND LAW REVIEW*. 2023. Vol. 1. No. 1. P. 103–115.
2. Хамініч С. Ю. Основні тренди освіти в системі економіки знань. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Економічні науки»*. 2023. № 5. URL : <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-5-8886>.

УДК 351.862.4

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/102-103

Володимир ФЕДЧЕНКО

професор кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анексувавши в 2014 р. Кримський півострів, російські загарбники перетворили Крим у військову базу, використовуючи її переважно для вогневого ураження Чорноморському регіону та південної частини України. У цьому ж році одночасно розпочали й гібридну війну на Сході України, підтримуючи сепаратистів та терористів, а починаючи з лютого 2022 р. росія, не приховуючи своїх імперських амбіцій, здійснила вже пряме військове вторгнення в Україну, що призвело до численних жертв, руйнувань та гуманітарної кризи, внаслідок чого загинули тисячі мирних людей, а мільйони стали переселенцями, вимушено мігрувавши до інших держав.

Активно проводячи військові дії та маневри, наносячи вогневе ураження по всій території України, застосовуючи різні види озброєння, вчиняючи терор та геноцид проти мирного населення, одночасно намагаючись знищити Україну як державу, росія застосовує й економічні інструменти як зброю, здійснюючи через своїх прихильників блокування транзиту українських товарів та широко використовуючи різного роду кібератаки на українські державні установи, інфраструктурні об'єкти та приватні компанії, завдаючи шкоди різним секторам економіки держави. Водночас, з метою дестабілізації політичної ситуації в Україні, намагається вести активну пропагандистську діяльність, використовуючи Інтернет-ресурси, поширюючи різні фейки, дезінформацію та створюючи різного роду пропагандистську компанію на території європейських держав з метою дискредитації української влади.

Слід погодитися, що до системи національної безпеки входять різні сфери: військова, економічна, інформаційна, екологічна, продовольча, соціальна, політична, духовно-моральна та ін. Кожній із них притаманні свої певні механізми, форми та методи забезпечення безпеки [1, с. 145].

Сьогодні, у протистоянні збройній російській агресії, забезпечення національної безпеки України потребує свого комплексного підходу, що повинен враховувати як традиційні, так і новітні виклики, шляхи вирішення яких вимагають: 1) продовження сучасної модернізації Збройних Сил та інших силових правоохоронних структур; 2) розроблення нових методів захисту населення та військовослужбовців; 3) розроблення та випробування інноваційної зброї; 4) підвищення рівня кіберзахисту; 5) ведення безпощадної боротьби з корупцією у різних її проявах; 6) відновлення у співпраці з європейськими партнерами зруйнованих інфраструктурних об'єктів; 7) пошук альтернативних джерел фінансування та визначення пріоритетних напрямів використання фінансових ресурсів; 8) вдосконалення правової системи та посилення державних інституцій; 9) активної співпраці не лише з європейськими державами та міжнародними організаціями, а й з державами африканського континенту; 10) впровадження реформ, спрямованих на стимулювання економічного